

José Luis Bazán

Kryzys migracyjny w Europie? Krytyczny głos w debacie na temat migracji

European Migrant Crisis? A Critical Voice in the Debate on Migration

Celem artykułu jest poddanie krytycznej refleksji niektórych opinii na temat obecnego kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej. Uwzględniono kwestię składu demograficznego oraz ewentualnego wpływu na społeczeństwa przyjmujące, tła kulturowego przybyszów i zaobserwowanych trudności w ich społecznej integracji, zwłaszcza gdy ich kultura stoi w sprzeczności z kulturowym etosem i tradycjami społeczeństw przyjmujących. Kryzys ten nie powinien być zakwalifikowany jako wyłącznie europejski, a inne kraje powinny również wziąć za niego odpowiedzialność. Czynnikiem religijny jest również ważnym elementem analizy, szczególnie jeśli chodzi o prześladowanych chrześcijan przebywających w obozach dla uchodźców oraz ośrodkach detencyjnych i ośrodkach przyjmujących uchodźców w Europie. Wreszcie omówiona została kwestia debaty na temat europejskiej tożsamości i wartości, której początek dał kontrast kulturowy pomiędzy krajami tranzytowymi oraz docelowym a przybyszami.

Słowa kluczowe: imigracja, imigranci, kryzys uchodźczy, integracja, mniejszości religijne, wielokulturowość, tożsamość europejska

This present study aims to reflect critically on some of the opinions on the migrant crisis present in the European Union. The issues of demographic composition and the possible effects of the immigrants' cultural background and observed difficulties in their social integration on the receiving societies, particularly when the immigrants' culture stands in contradiction to the cultural ethos and traditions of the receiving societies, have been taken into consideration. This crisis should not be classified as solely European and other countries should also take responsibility for it. The religious factor is an equally important element of the analysis, in particular with regard to the persecuted Christians who are staying at refugee camps as well as at detention centres and refugee centres in Europe. Lastly, the issue of the debate on the European identity and values, initiated by the cultural contrast between the transit and destination countries and the immigrants, has been discussed.

Keywords: immigration, immigrants, migrant crisis, integration, religious minorities, multiculturalism, European identity

1. Kryzys uchodźczy?

Masowy napływ migrantów i uchodźców w ostatnich miesiącach wyzwała w Europie spory polityczne i debatę społeczną oraz napięcia na niespotykaną w ostatnich dziesięcioleciach skalę. Ze względu na skalę, tło i złożony charakter ruchów ludności, problem wykracza poza analizę samej migracji i wszedł do sfery oceny bezpieczeństwa¹ a nawet geopolityki [zob. Greenhill 2010a: 116–159; Greenhill 2010b].

Istnieje powszechne przekonanie, że państwa członkowskie UE straciły kontrolę nad masowym napływem osób przekraczających nielegalnie ich granice oraz że obecne narzędzia UE i nowe środki zaradcze, mające doprowadzić do ponownego ustabilizowania sytuacji, nie sprawdziły się (w szczególności system dubliński, obowiązkowa relokacja, kontrola granic i polityka powrotu). Wewnętrzne napięcia między państwami członkowskimi rosną, system Schengen jest zagrożony ze względu na nieefektywną kontrolę granic i zawieszenie swobody przepływu osób. Jednocześnie stanowisko UE wobec krajów sąsiednich, takich jak Turcja zostało w dużym stopniu osłabione.

Jak stwierdza Gabor: „Należy wyraźnie stwierdzić, że bycie humanitarnym, współczującym i hojnym wobec syryjskich azylantów, jest równie ważne, co bycie uczciwym, realistycznym i ostrożnym w stosunku do tego, co państwa członkowskie UE i ich obywatele są zdolni i chętni z siebie dać” [Gabor 2015: 15].

Dlatego też decyzje polityczne i prawne powinny być oparte na faktach oraz dokonane po całościowej ocenie wszystkich istotnych czynników. Należy poszukiwać trwałych i wyważonych rozwiązań, a jednocześnie wystrzegać się uprzedzeń ideologicznych, które mogłyby zakłócić proces analizy i dochodzenia do rozwiązania.

Wbrew pewnym wyobrażeniom na temat obecnego napływu ludzi do Europy i przypisywanym mu etykietkom, obecny kryzys nie jest wyłącznie kryzysem uchodźców. „Uchodźca” to obywatel państwa trzeciego, który „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa” [zob. Parlament

¹ „W jaki sposób państwa zachodnie mogą zagwarantować sprawiedliwe procedury i ludzkie traktowanie azylantów, a jednocześnie zapobiegać przyznaniu statusu uchodźcy osobom naruszającym prawa człowieka lub też terrorystom? (...) Częściową odpowiedź na to pytanie można znaleźć we wspólnym podejściu do klauzul wyłączających” [CMI Chr. Michelsen Institute 2006: 1; IOM 2010: 46; Komisja Europejska 2016d: 2].

Europejski i Rada 2011: 2(d)]. Duża część przybyszów do krajów UE, co zresztą zrozumiałe, dąży do poprawy swojego losu i swoich rodzin, ale nie ucieka przed prześladowaniami. Ubóstwo jest uznawane przez UNHCR i IOM [UNHCR & IOM 2015a] za jeden z głównych czynników generujących napływ ponad miliona ludzi do Europy. Z punktu widzenia prawa oba te przypadki są traktowane w odrębny i klarowny sposób, zarówno w prawie międzynarodowym, jak i prawie UE. Jednakże władze krajowe państw tranzytowych lub docelowych mają często poważne trudności z rozróżnieniem pomiędzy migrantami a uchodźcami. Brak zasobów w krajowych administracjach emigracyjnych pozwalających obsłużyć dziesiątki tysięcy nowych spraw, ale także inne, bardziej złożone czynniki, komplikują zadanie na tyle, że trudno udzielić właściwej odpowiedzi prawnej w stosunku do każdego pojedynczego przypadku i aplikacji². Postawa niektórych imigrantów zarobkowych, którzy bezprawnie starają się o legalny status uchodźcy, również wprowadza w błąd urzędników krajowych i utrudnia przyznanie azylu w sprawach, w których powinien być on przyznany. Na przykład ze względu na fakt, że wnioski osób aplikujących z Erytrei są pozytywnie rozpatrywane w 87% przypadków w ramach postępowania pierwszej instancji w krajach Unii Europejskiej, a wśród innych narodowości, takich jak Syryjczycy, odsetek ten wynosi 98% (88% w przypadku Irakijczyków), niektórzy mieszkańcy krajów Afryki Subsaharyjskiej, Afryki Północnej lub krajów sąsiednich na Bliskim Wschodzie, wśród których odsetek przyznania statutu uchodźcy jest bardzo niski, podają się za Erytrejczyków lub Syryjczyków czy też Irakijczyków [Eurostat 2015a]³.

Warto przytoczyć tutaj dane ilościowe na temat pozytywnych rozpatrzeń podań o azyl z kilku krajów: Algierii (7%), Ghany (24%), Nigerii (23%) czy Pakistanu (26%) [Eurostat 2015a]. Popularny komunikat powtarzany w mediach, jakoby większość uchodźców przybywających do UE to Syryjczycy, jest bardzo daleki od rzeczywistości. Zaledwie jeden na pięciu azylantów jest Syryjczykiem [Eurostat 2014a].

Z drugiej strony, kwestia imigrantów z krajów bałkańskich, którzy nadużywają systemu azylowego, doprowadziła do zaproponowania przez UE wspólnej listy bezpiecznych krajów pochodzenia [Apap, Orav 2015]. Za bezpieczny kraj uważa się każde państwo uznane za demokratyczne, które nie prześladowuje, nie praktykuje tortur lub niehumanitarnego traktowania

² Tzw. kupowanie azylu jest zjawiskiem, które należy także brać pod uwagę, aby uniknąć rozpatrywania tego samego przypadku przez kilka instytucji jednocześnie. Problem ten został wyjaśniony w raporcie UNHCR: „Statystyczny obraz liczby osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Europie jest częściowo zniekształcony z powodu przypadków azylantów, którzy są zarejestrowani w kilku różnych miejscach” [UNHCR 2015b: 10].

³ Z drugiej strony w 2014 około 10 000 przypadków sfałszowanych dokumentów było zgłoszonych przez Frontex, o czym można przeczytać w corocznym raporcie [Frontex 2015: 26].

albo karania co do zasady i konsekwentnie nie występuje w nim zagrożenie poprzez użycie przemocy [Komisja Europejska 2015a]. Zaproponowany unijny wykaz zawiera: Albanie, Bośnię i Hercegowinę, byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii (FYROM), Kosovo, Czarnogórę, Serbię i Turcję. Około 17% całkowitej liczby wniosków złożonych w UE pochodzi od obywateli tych siedmiu krajów, ale odsetek ich uznania jest bardzo niski (z wyjątkiem przypadku Turcji)⁴. Wykaz bezpiecznych krajów pochodzenia nie wyklucza obywateli tych krajów z ubiegania się o azyl, a państwa członkowskie UE są zobowiązane zbadać poszczególne sprawy i uwzględnić prawo do odwołania się od decyzji. Jednocześnie jest to sposób na zwiększenie przez państwa członkowskie UE środków na prawdziwe wnioski o azyl.

Kolejną propozycją Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy (ZPRE), która może złagodzić skutki kryzysu, jest identyfikacja osób potrzebujących międzynarodowej ochrony oraz zorganizowanie zewnętrznego rozpatrywania wniosków azylowych za pośrednictwem punktów szybkiej rejestracji migrantów („hotspotów”) założonych poza Europą [Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy 2016b]. Obecnie hotspoty na terytorium UE rozpoczęły pracę w Grecji i we Włoszech, gdzie funkcjonariusze UE wspierają władze krajowe w prawidłowej rejestracji odcisków palców, przeciwdziałając wtórnemu przemieszczaniu się [Komisja Europejska 2016b]. Jednak warunkiem ich skutecznego działania jest proporcjonalna do skali przyjazdów ilość zasobów materialnych i ludzkich [Komisja Europejska 2016c]⁵.

Niezależnie od tego, czy dana osoba jest migrantem czy uchodźcą, migrantem legalnym czy nielegalnym, pewne sytuacje są niedopuszczalne prawnie i moralnie: śmierć ludzi na morzu z powodu niewykorzystania przez państwa dostępnych im środków, brak walki z handlarzami i przemytnikami, czy też dopuszczanie niegodnych warunków życia w krajach posiadających środki i zasoby na pokrycie minimalnych potrzeb migrantów w godny sposób (na przykład w Calais we Francji).

⁴ Włączenie Turcji do wykazu budzi wątpliwości, ale wydaje się, że obecnie przedmiotem negocjacji pomiędzy Unią Europejską a tym krajem jest kontrola 2 milionów migrantów i uchodźców żyjących w Turcji, z których wielu chciałoby się przenieść do UE [zob. Department Stanu USA 2014]. W raporcie na temat Turcji w 2015 Komisja Europejska stwierdziła, że jeżeli chodzi o sytuację praw człowieka w tym kraju, wiele pozostaje do zrobienia. Realizacja praw wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) nie jest w pełni zagwarantowana [Komisja Europejska 2015b: 21].

⁵ Obecność unijnych przedstawicieli w Grecji: funkcjonariusze FRONTEX-u: 178 (Lesbos), 93 (Chios), 40 (Samos), 29 (Leros), 41 (Kos); EASO (7 ekspertów z państw członkowskich i 1 członek zespołu z EASO na Lesbos). Obecność unijnych przedstawicieli we Włoszech: funkcjonariusze FRONTEX-u (24 na Lampedusie; 21 w Pozzallo; 6 w Tarancie; 14 w Trapani) oraz EASO (2 ekspertów na Lampedusie; 2 ekspertów i 1 członek EASO w Pozzallo; 2 ekspertów państw członkowskich w Trapani).

2. Rodziny szukające schronienia?

Skład demograficzny jest istotnym czynnikiem, pozwalającym zrozumieć naturę i dynamikę napływu emigrantów i osób ubiegających się o azyl w Europie. Media relacjonują przypadki, często o dramatycznym przebiegu, których bohaterami są rodziny lub osoby nieletnie. Jest to obraz niepełny, nieuwzględniający całkowitego spektrum grup przemieszczających się do UE. Statystyki pokazują, że udział mężczyzn ubiegających się o azyl w UE-28 wynosi 70% (w tym nieletnich)⁶. Z kolei syryjscy uchodźcy w krajach sąsiadujących z Syrią, takich jak Liban, Jordania, Irak, Egipt i Turcja, mają bardziej zrównoważony skład demograficzny: 49,3% to mężczyźni, a 50,7% to kobiety [UNHCR 2015h]. Tak więc w większości przypadków to młodzi mężczyźni są tymi, którzy podejmują się długiej podróży do UE. Fakt ten ma szerokie implikacje, w tym dla ostatecznej liczby nowo przybyłych, którzy mogą legalnie wkroczyć do UE i w niej pozostać, gdyż każdy osiedlony uchodźca staje się „sponsorem” i korzysta z prawa do łączenia rodzin⁷. UNHCR przeprowadził badania na podstawie zgromadzonych danych dotyczących profili syryjskich i afgańskich uchodźców przybywających do Grecji. Pokazują one, że 72% afgańskich i 60% syryjskich respondentów planuje sprowadzić bliskich członków rodzin do kraju docelowego [UNHCR 2016b; UNHCR 2016d].

Ostatecznie liczba przybyśzów może również wzrosnąć, gdy państwa członkowskie zezwolą na sprowadzenie krewnych zstępnych pierwszego stopnia, sponsora lub jego małżonka⁸ oraz dorosłych niezamężnych dzieci sponsora lub jego małżonka, gdy te obiektywnie nie są w stanie zaspokoić własnych potrzeb ze względu na stan zdrowia [Rada 2003: 4.2]. Na przykład, jeśli uchodźca jest żonaty i ma 3 dzieci w swoim kraju pochodzenia, po uzyskaniu statusu azylanta w kraju docelowym, będzie mógł legalnie wnioskować, żeby państwo członkowskie UE, w którym mieszka, wpuściło i pozwoliło zostać jeszcze 4 osobom. Aktualne statystyki pokazują, jaka jest liczba osób przekraczających granice i ubiegających się o azyl, ale pozytywne decyzje podjęte przez władze ds. migrantów czy uchodźców w sprawie przyznania statusu prawnego wnioskodawcom na pewno przyczynią się do

⁶ Według prawa międzynarodowego nieletni to każda osoba poniżej 18. roku życia. W rzeczywistości większość nieletnich ma pomiędzy 14 a 18 lat, zwłaszcza nieletnich pozostających bez opieki (blisko 90% z nich jest płci męskiej) [zob. Eurostat 2015b].

⁷ Artykuł 4.1 Dyrektywy Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin. Zgodnie z artykułem 4.3 dyrektywy państwa członkowskie mogą zezwolić na wjazd i pobyt niepoślubionego partnera, który pochodzi z kraju trzeciego, z którym sponsor pozostaje w udokumentowanym długoletnim związku lub też obywatela kraju trzeciego, który może być sponsorem ze względu na zarejestrowany związek zgodnie z artykułem 5(2) oraz nieletnich dzieci, w tym dzieci przysposobionych, jak i dorosłych niezamężnych i niezonatych dzieci, które nie są w stanie zaspokoić swoich potrzeb z obiektywnych powodów ze względu na stan zdrowia.

⁸ Jeżeli są oni od nich zależni i nie mają dostępu do wsparcia dla rodzin w kraju pochodzenia.

zwiększenia liczby przybyszów w bardzo krótkim czasie za pośrednictwem kanału łączenia rodzin [Melchior 12.10.2015]. Łączenie rodzin jest w rzeczywistości najczęstszym prawnym tytułem do wjazdu i pobytu na terenie UE. Ponad jedna trzecia z pierwszych pozwoleń na pobyt dla obywateli państw trzecich jest wydawana w celu zjednoczenia członków rodziny. W 2014 r. 28 państw członkowskich UE wydało razem 2 305 758 pozwoleń na pobyt, spośród których łączenie rodzin dotyczyło 29,5% (680 025), odnosiło się do zatrudnienia (572 414; 24%) i innych powodów (576 502; 25%) [Eurostat 2014b]. W niektórych państwach członkowskich łączenie rodzin stanowi więcej niż połowę wszystkich wydanych zezwoleń: Austria i Chorwacja (57,8%), Luksemburg (57,6%), Grecja (56,3%), Hiszpania (53,5%), Belgia (52,7%) i Słowenia (51,6%) [Eurostat 2014b]. Każda pojedyncza decyzja o przyjęciu imigrantów lub uchodźców w UE pociąga za sobą zobowiązanie prawne do przyjęcia co najmniej jego/jej małżonka i małoletnich dzieci.

Choć wpływ łączenia rodzin w liczbach może być ograniczony w perspektywie średnio lub długoterminowej, to napływ ludzi do UE w przeważającej liczbie obejmujący mężczyzn, może również stworzyć w dłuższej perspektywie dysproporcje pomiędzy populacją męską i żeńską w społeczeństwach przyjmujących, jak wskazują niektóre raporty [The Economist 16.01.2016]. Valerie Hudson uważa, że:

„Według oficjalnych przeliczeń ogromna liczba emigrantów to młodzi, wolni i bezdzietni mężczyźni. Stosunek płci pomiędzy emigrantami jest wręcz jednostronny – pod pewnymi względami mamy do czynienia z gorszą sytuacją niż w Chinach. Tendencja ta może radykalnie zmienić równowagę płci w krajach europejskich w niektórych grupach wiekowych” [Hudson 5.01.2016].

Szwecja jest przykładem kraju, w którym problem ten może zaistnieć, jako że przy swojej stosunkowo niewielkiej populacji (9,8 milionów), przyjmuje dużą liczbę azylantów, z czego 71% stanowią mężczyźni⁹. Ta dysproporcja jest szczególnie widoczna we wnioskach składanych przez Afgańczyków w Szwecji, spośród których 82,5% to mężczyźni¹⁰. Hudson wylicza, że:

„Pod koniec 2015 r. 123 16- i 17-letnich chłopców w Szwecji przypadało na każde 100 dziewczynek w tym wieku (...). Z biegiem czasu nieprawidłowość stanie się faktem w populacji młodych dorosłych w Szwecji” [Hudson 5.01.2016].

⁹ Migrationsverket (Szwedzka Agencja ds. Migracji) podaje, iż liczba aplikacji o azyl w 2015 r. wyniosła 162 877, spośród których 114 728 to wnioskodawcy płci męskiej [Migrationsverket 2015].

¹⁰ 41 564, spośród których 34 251 to mężczyźni [Migrationsverket 2015].

Znaczenie tego wskaźnika można lepiej zrozumieć, gdy porówna się go ze wskaźnikami dla innych regionów i państw. Na przykład w 2014 r. populacja kobiet w UE wynosiła 51,1% (50,1% w Szwecji), ale tylko 48,5% w Chinach (ze względu na skutki uboczne polityki jednego dziecka, czyli między innymi aborcję płodów żeńskich), a 48,2% w Indiach i w świecie arabskim [Bank Światowy 2014]. Jak wskazują Hesketh i Min:

„Istnieje empiryczne uzasadnienie dla tej prognozy: płęć jest skorelowana z poziomem przestępstw popełnianych przez jednostkę, w szczególności tych brutalnych. Badania dokonywane w różnych kontekstach kulturowych jednoznacznie wykazały, że najwięcej przestępstw jest popełnianych przez młodych, samotnych mężczyzn o niskim statusie społeczno-ekonomicznym” [Hesketh, Min Min 2012: 487–492].

Niewiele uwagi poświęca się akurat tym konsekwencjom rozkładu płci napływających migrantów i uchodźców. Argument ten jest również podnoszony ze względów bezpieczeństwa. Podejmowane są decyzje polityczne, na przykład Kanada planuje wykluczyć samotnych mężczyzn (z wyjątkiem mężczyzn „GBTI”) [Faloyin 24.11.2015] spośród 25 000 syryjskich uchodźców, którzy mają zostać przesiedleni, ponieważ kobiety, dzieci i rodziny stanowią „niewielkie ryzyko” [Henderson 24.11.2015].

3. Kryzys europejski?

Według UNHCR obecnie zarejestrowanych jest 4 718 279 uchodźców syryjskich: 2,1 milionów Syryjczyków w Egipcie, Iraku, Jordanii i Libanie¹¹, ponad 2,6 milionów Syryjczyków w Turcji, jak również ponad 28 027 zarejestrowanych uchodźców syryjskich w Afryce Północnej [UNHCR 2016c]. Większość syryjskich uchodźców uciekła do sąsiednich krajów, a tylko niewielka część z nich była w stanie dostać się do Unii Europejskiej. Osoby ubiegające się o azyl i emigranci postrzegają idealistycznie Unię Europejską jako „ziemię obiecaną”, gdzie nie tylko otrzymuje się zabezpieczenie społeczne, ale także perspektywy gospodarcze są nieporównywalnie lepsze niż w innych krajach. Niezależnie od słuszności takiej argumentacji, ci, którzy są w stanie opuścić swój kraj pochodzenia lub obozy dla uchodźców i chcą zacząć nowe życie, podejmują ryzyko odbycia podróży do miejsca docelowego, zazwyczaj do Niemiec lub Szwecji.

Kryzys migracyjny i uchodźczy nie jest tylko regionalnym problemem świata dotykającym kraje MENA¹² i UE. Odpowiedzialność zapewnienia międzynarodowej ochrony dla

¹¹ Egipt (118 512), Irak (245 543), Jordania (637 859) i Liban (1 067 785) [UNHCR 2016c].

¹² MENA: Bliski Wschód i Afryka Północna.

osób ubiegających się o azyl z wielu powodów powinna obejmować inne kraje zachodnie (w szczególności USA¹³) oraz w równym stopniu inne kraje muzułmańskie, w szczególności Arabię Saudyjską, Katar, Kuwejt, Oman, Bahrajn i Zjednoczone Emiraty Arabskie. Wydaje się, że te sześć krajów Zatoki Perskiej nie przyjęło na swoje terytorium prawie żadnych uchodźców, pomimo względnej bliskości z Syrią, jak również dostępnych zasobów. Liczba ta wynosi 1 760 uchodźców i 1 957 osób ubiegających się o azyl [Fathall 2.09.2015; Tharoor 4.09.2015]. UNHCR podaje następujące wyliczenia:

Tabela 1. Liczba przyjętych uchodźców i osób starających się o azyl w krajach Zatoki Perskiej.

	Uchodźcy	Osoby starające się o azyl
Arabia Saudyjska ¹⁵	211	93
Kuwejt [UNHCR 2015d]	593	1 040
Katar [UNHCR 2015f]	133	100
Oman [UNHCR 2015e]	122	268
Bahrajn [UNHCR 2015c]	277	78
Zjednoczone Emiraty Arabskie [UNHCR 2015i]	424	378
Razem	1 760	1 957

Niektórzy twierdzą, że oficjalna liczba jest myląca, ponieważ Arabia Saudyjska i reszta krajów nie ratyfikowały konwencji ONZ z 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców, a tak naprawdę tysiące prawdziwych uchodźców nie są oficjalnie liczone [Nowrasteh 12.04.2015]. Według Nabila Othmana, sprawującego funkcję regionalnego przedstawiciela regionu Zatoki Perskiej w UNHCR, w Arabii Saudyjskiej przebywa 500 000 Syryjczyków. Oficjalne źródła Arabii Saudyjskiej podają, że przyjęto do 2,5 mln Syryjczyków, w tym ponad 100 000 studentów [Abu-Nasr, Nereim, Almashabi 4.09.2015; Doanvo 23.09.2015; Al Arabiya News 12.09.2015]. Z kolei organizacje pozarządowe twierdzą, że te kraje oferują zero miejsc do osiedlenia się dla syryjskich uchodźców [Amnesty International 2015].

Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Federica Mogherini w swej odpowiedzi na Pytanie Parlamentu w dniu 27 listopada 2015 r. stwierdziła, że:

„Organizacja Współpracy Islamskiej (OIC) spotkała się w sprawie kryzysu humanitarnego w Syrii w dniu 13 września 2015 r., by dać wyraz wspólnej

¹³ „Jednym z powodów, dla których uchodźcy przybywają do Europy jest amerykańska polityka zagraniczna” [Hilton 10.09.2015].

odpowiedzialności wszystkich narodów, zwłaszcza państw członkowskich OIC, otwarcia swoich drzwi dla syryjskich uchodźców na znak współczucia i solidarności. Na spotkaniu zauważono, że liczba Syryjczyków goszczonych przez państwa członkowskie OIC przekroczyła 7 milionów osób.¹⁴

Oczywiste jest, że miliony migrujących pracowników (specjalistów, pracowników o niskich kwalifikacjach, członków rodzin i studentów) [Fenton 4.09.2015], w tym wielu z krajów skąd pochodzą uchodźcy, żyją w krajach Zatoki Perskiej¹⁴. Wśród nich są setki tysięcy Syryjczyków. Nieoficjalne szacunki wspominają o 300 000 ludzi w Arabii Saudyjskiej, 150 000 w Zjednoczonych Emiratach Arabskich i 120 000 w Kuwejcie. Przepuszcza się, że większość Syryjczyków w krajach Zatoki Perskiej ma prawo przedłużyć swój pobyt lub wejść na teren kraju, kiedy ma tam rodzinę [Fathalla 2.09.2015]. Kinninmont wskazuje, że kraje Zatoki Perskiej kierują się protekcyjnym demograficznym w stosunku do uchodźców ze względu na swoją własną populację (migranci stanowią większość siły roboczej we wszystkich krajach Zatoki Perskiej, a także w Katarze i Zjednoczonych Emiratach Arabskich, ponad 85% populacji) oraz strukturę zasobów (bogactwo skoncentrowane jest w rękach niewielkiej grupy obywateli) [Kinninmont 2015]. Kinninmont proponuje, by te kraje stały się w pełni częścią międzynarodowego systemu uchodźczego.

Kryzys migracyjny i uchodźczy powinien być postrzegany jako międzynarodowy, a zająć się nim powinny kraje regionu, które łączy z krajami konfliktu bliska więź kulturowa. Należy także uwzględnić te kraje, które w perspektywie historycznej interweniowały w tym obszarze (w szczególności w ostatnich dziesięcioleciach) oraz kształtowały bezpośrednio lub pośrednio obecną sytuację i te które mają możliwości i zasoby, aby zapewnić ochronę międzynarodową uciekającym od wojny, przemocy i prześladowań. Kraje, których zewnętrzna polityka, w tym interwencje wojskowe, przyczyniły się do destabilizacji na Bliskim Wschodzie, powinny wziąć na siebie odpowiedzialność, po pierwsze za złagodzenie cierpień ofiar konfliktów, ale także są zobowiązane uaktywnić dostępne mechanizmy i środki w celu ponownego ustabilizowania rejonu.

4. Prześladowanie mniejszości religijnych, w szczególności chrześcijan

Chrześcijanie są najbardziej prześladowaną grupą religijną na świecie. Fakt ten został uznany przez Parlament Europejski w rezolucji z dnia 30 kwietnia 2015 r. [Parlament Europejski 2015]. Paradoksalnym aspektem współczesnego chrześcijaństwa jest to, że na całym świecie jego zwolennicy stanowią większość, ale w wielu regionach należą do

¹⁴ Według MOP-u, roczny przepływ pracowników z krajów azjatyckich do krajów GCC wynosi 2 997 765 [patrz MOP 2015: 7].

mniejszości [Perchoc 2015: 2]. Organizacja Open Doors obliczyła, że miesięcznie 322 chrześcijan ginie za swoją wiarę, 214 kościołów i majątków zostaje zniszczonych, chrześcijan dotyka 772 form przemocy (takich jak bicia, gwałty, uprowadzenia, aresztowania i przymusowe małżeństwa) [Open Doors].

Sytuacja chrześcijan na Bliskim Wschodzie, zwłaszcza w Syrii i Iraku, jest przerażająca. Liczba chrześcijan w Iraku znacznie spadła: z 1,2 miliona (początek lat 90-tych) do około 350 000 obecnie. Zanim rozpoczął się konflikt w Syrii, w kraju tym żyło około 1,8 miliona chrześcijan. Od tamtej pory wysiedlonych zostało 500 000 chrześcijan. Fakty te zostały należycie uwzględnione przez Parlament Europejski w rezolucji z dnia 18 września 2014 r. w sprawie sytuacji w Iraku i Syrii, i ofensywy IS, w tym prześladowań mniejszości, a także z dnia 17 lipca 2014 r. w sprawie sytuacji w Iraku. Ostatnio Parlament Europejski określił działania dokonywane przez tzw. „ISIS/Daesz” przeciwko chrześcijanom i innym mniejszościom religijnym jako „ludobójstwo”, a także wezwał do podjęcia dalszych kroków by zatrzymać trwające ludobójstwo [Parlament Europejski 2016]. W podobny sposób Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy stwierdziło, że „Kraje powinny działać, opierając się na założeniu, że Daesz popełnia ludobójstwo” [Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy 2016a]. Postępujące ludobójstwo i prześladowania popychają oczywiście chrześcijan do ucieczki. Stają się wysiedleńcami wewnętrznymi (ang. *internally displaced persons* – IDP) lub też ubiegają się o azyl poza swoją ojczyzną.

Zdecydowana większość osób w oficjalnych obozach to muzułmanie, którzy często zarządzają tymi ośrodkami. W związku z tym w muzułmańskim środowisku, w którym mogą być radykalni fundamentaliści i islamscy fanatycy, chrześcijanie są w szczególności sposobem narażeni na niebezpieczeństwo i przemoc¹⁵. Dlatego wskazane jest, aby brać poważnie ich bezpieczeństwo i możliwość swobodnego praktykowania religii w środowisku wolnym od zagrożeń i ryzyka.

W wielu przypadkach chrześcijanie unikają wchodzenia do obozów dla uchodźców i wysiedleńców, ponieważ boją się ataków, dyskryminacji i szykan, zwłaszcza przez ze strony niektórych muzułmanów [Martone 20.03.2013; Starr 28.12.2015]. Brytyjskie media podały, że terroryści ISIS infiltrują obozy uchodźców ONZ, by dokonywać zamachów i porwać chrześcijan [Gutteridge 24.10.2015]. Organizacje Christian Aid Mission oraz US Christian Charity Group opisały, że obozy dla uchodźców ONZ są „niebezpieczne, ponieważ

¹⁵ Pamiętajmy o ataku muzułmanów na chrześcijan w łodzi, która płynęła przez Morze Śródziemne z Libii w kwietniu 2015 r. 12 pasażerów zostało wyrzuconych za burtę, dlatego że było chrześcijanami [zob. Messia, Borghese, Hanna 19.04.2015; Akbar 18.04.2015; BBC News 16.04.2015].

przebywają w nich ISIS, irackie bojówki, syryjskie bojówki. Jest to kolejne miejsce aktywności gangów, które zabijają, kupują i sprzedają kobiety, a nawet dziewczynki” [Christian Aid Mission 2015]. Ma to bezpośredni wpływ na możliwości przesiedlenia chrześcijańskich uchodźców, ponieważ UNHCR w większości wybiera uchodźców z obozów dla uchodźców, a jego przepisy zabraniają celowego różnicowania ze względu na religię. Jak stwierdziła Nina Shea, Dyrektor Ośrodka Wolności Religijnej Hudson Institute i była komisarz Amerykańskiej Komisji ds. Wolności Religijnej w Wymiarze Międzynarodowym, „bez podjęcia dalszych działań uratujemy niewielki odsetek przedstawicieli mniejszości niemużmańskich” [Shea 2.11.2015].

Ta nowa (niezamierzona, ale faktyczna) dyskryminacja uchodźców nie będących muzułmanami, zwłaszcza chrześcijan, ma już miejsce w kwestii przesiedleń [Sands 2015; Bingham 17.12.2015]. Komisarz UE ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Cywilnej Christos Stylianides stwierdził, że: „pomoc humanitarna UE jest zapewniana wszystkim osobom potrzebującym, w tym chrześcijanom i innym mniejszościom, wyłącznie na podstawie potrzeb i przeżywanym trudności oraz z pełnym poszanowaniem zasad humanitarnych, niezależnie od przynależności religijnej lub przekonań, pochodzenia etnicznego lub lokalizacji geograficznej” [Stylianides 2015]. UNHCR, unijne służby humanitarne, pozostałe władze krajowe i międzynarodowe oraz organizacje pozarządowe pomagające uchodźcom w obozach powinny szczególnie uwzględnić potrzeby chrześcijan i ich wyjątkowo trudną sytuację. Jak stwierdził Witt: „Muzułmańscy migranci mają wiele miejsc, do których mogą zwrócić się w krajach Bliskiego Wschodu. Podobnie jak Żydzi w cieniu Hitlera, dzisiejsi chrześcijanie z Bliskiego Wschodu w cieniu radykalnego islamu mają niewiele realnych możliwości uzyskania ratunku” [Witt 20.11.2015].

Gdy chrześcijańscy uchodźcy i ubiegający się o azyl dotrą do Europy, nie zawsze znajdują ochronę, jakiej szukają. Narastające trudności wewnątrz ośrodków detencyjnych i dla osób ubiegających się o azyl zostały stwierdzone w niektórych państwach członkowskich UE mających chrześcijańskich azylantów. Przepelnienie, brak segregacji i napięcia religijne i kulturowe zostały zaobserwowane w Niemczech [Breitenbach 28.09.2015; Farley 14.01.2016; Pongratz-Lippitt 18.02.2016; The Catholic Herald 19.02.2016], Holandii [EO], Francji [Samuel 27.01.2016; Golla 27.01.2016; James 21.02.2016] i Szwecji [Casanova 24.07.2015]. Kobiety i dzieci padają ofiarą przemocy seksualnej¹⁶; chrześcijanie są nękanymi przez fanatycznych

¹⁶ Niemiecki komisarz federalny do spraw molestowania seksualnego dzieci Johannes-Wilhelm Roerig powiedział: „Najbardziej niepokoi mnie sytuacja dzieci uchodźców w obozach, budynkach zbiorowego zakwaterowania lub barakach oraz fakt, że nie są wystarczająco bezpieczne przed przemocą” [zob. Hall 24.09.2015; Weber 13.02.2016].

muzułmanów (są zmuszani do praktykowania ramadanu, grozi im się, gdy noszą symbole chrześcijańskie i posiadają Biblię czy obrazy religijne itp.) [Peters 27.09.2015; Crossmap 2016]. Niektórzy muzułmanie przechodzą konwersję na chrześcijaństwo [Nerbollier 21.09.2015; CBN News 22.10.2015; Ernst 21.10.2015] i tym samym stają się ofiarami gróźb i przymusu. Te problemy nie zostały dostatecznie udokumentowane i uwidocznione. Napaści seksualne i ataki dokonane przez migrantów z krajów muzułmańskich Afryki Północnej w Kolonii¹⁷ spowodowały wzrost obaw lokalnych społeczności w stosunku do cudzoziemców z krajów muzułmańskich. Działania przestępcze i zarzuty dotyczące niewłaściwego nastawienia władz lokalnych [France24 12.01.2016; Arpi 16.01.2016; Bellon, Severin 6.10.2015] wywołały ogromny wstrząs w Niemczech i w całej Europie. Zmieniło się również postrzeganie kwestii akceptacji i integracji nowo przybyłych do społeczeństw przyjmujących [Hewitt 11.01.2016].

Niemcy otworzyli swój pierwszy ośrodek azylowy dla gejów, którzy są prześladowani przez muzułmańskich uchodźców [Mamanglu-Regala 3.02.2016]. Biorąc pod uwagę o wiele większą skalę wydarzeń, ta sama zasada powinna mieć zastosowanie w stosunku do chrześcijan, którzy są prześladowani i nękanici przez muzułmanów w ośrodkach dla uchodźców w Europie. Niebezpieczeństwo, w jakim się znajdują i związane z tym potrzeba ochrony, stanowią poważną podstawę prawną, aby uznać, że środek ten nie ma charakteru dyskryminującego ze względu na wyjątkową sytuację oraz że jest proporcjonalny do zamierzonego celu. Znalezienie konkretnych odpowiedzi na problemy zaistniałe w szczególnych okolicznościach, w których podstawowe prawa członków konkretnej grupy (w tym przypadku grupy religijnej) wewnątrz państwa członkowskiego UE są łamane, nie jest przejawem uprzywilejowanego traktowania.

5. Powracająca debata na temat tożsamości i systemu wartości w wymiarze europejskim i narodowym

Podczas procesu redagowania niedoszłej konstytucji europejskiej, kontrowersje wokół jej preambuły doprowadziły ponownie do debaty publicznej na temat tożsamości i korzeni Europy. Niestety ta debata została ukierunkowana przez tendencyjnie i bojowo nastawione grupy, dążące do usunięcia z tekstu dominującej roli chrześcijaństwa w kształtowaniu Europy obok innych wpływów [zob. Kuna 2004: 103–110]. Debata na temat tożsamości europejskiej, która powraca okresowo, ponownie została wywołana ze względu na masowy napływ imigrantów i uchodźców, z których większość pochodzi z krajów odległych kulturowo. Jakie są wartości i tradycje kulturowe migrantów i uchodźców? W jakim stopniu mogą

¹⁷ Zaledwie z 3 na 58 podejrzanych aresztowanych w związku z napaściami seksualnymi było uchodźcami (2 Syryjczyków i 1 Irakijczyk). Większość byli to migranci z Afryki Północnej: 25 Algierczyków, 21 Marokańczyków i 3 Tunezyjczyków [zob. Allegretti 16.02.2016].

one zostać uwzględnione w społeczeństwach przyjmujących? Liberalne społeczeństwa mają tendencję do tworzenia wielokulturowych przestrzeni pozwalających społecznościom posiadającym sprzeczne wartości żyć obok siebie. W tym kontekście migranci i uchodźcy odrzucający podstawowe zasady uznawane za niezaprzeczalne w społeczeństwach przyjmujących szukają miejsca dla swoich przekonań. Znalezienie takiego miejsca nie rozwiązuje głównego problemu powstającego w kontekście silnej wielokulturowości, która osłabia spójność społeczną i poczucie przynależności do wspólnej ojczyzny. Nie zapobiega też ono konfliktom kulturowym pomiędzy rodzimym etosem kulturowym, a konkurencyjnymi obcymi praktykami. Ta niewygodna kwestia polityczna pozostaje przeważnie niewidoczna lub jest odrzucana. Jak ujmuje to McPhee, „postawę większości rządów w Europie można sprowadzić do „osobno, ale w równości”. Ten podział utrzymuje się dzięki przekonaniu istniejącemu w społeczeństwach europejskich, że dyskusje na temat istniejących napięć międzykulturowych należą do tabu” [McPhee 2005]. Niektórzy politycy i media głównego nurtu przyjęło argumentację, że uwidacznianie napięć kulturowych pomiędzy grupami mniejszościowymi a społeczeństwami, zwłaszcza gdy mamy do czynienia z mniejszościami muzułmańskimi, podsyca „mowę nienawiści”¹⁸ i radykalizację nastrojów. W skrajnych przypadkach prawo kraju zostało nawet podważone przez władze starające się „dostosować” do różnorodności kulturowej¹⁹.

Nieuniknionym pytaniem pozostaje, jak zintegrować tak ogromną różnorodność narodową w społeczeństwach europejskich, zwłaszcza w kontekście tych grup, których niektóre wartości mogą stać w sprzeczności z podstawowymi zasadami *etosu* społeczeństw przyjmujących. Niedawne badania Komisji Europejskiej wykazały, że ponad 50% respondentów w 11 miastach w Europie, nie zgodziło się z stwierdzeniem, głoszącym że: *obcokrajowcy, którzy mieszkają w ich mieście są dobrze zintegrowani*. Według tego badania, postrzeganie społeczne braku integracji obcokrajowców przekroczyło 50% w: Atenach (76%) oraz Atenach Wielkich (75%), Malmö (65%), Rzymie (64%), Sztokholmie (56%) Turynie (53%), Sofii (52%) i 50% w Berlinie, Wiedniu i Antwerpii [Komisja Europejska 2016a: 82–83]. Badanie socjologiczne przeprowadzone przez Pew Research Center w 2014 r. wykazało, że kiedy pytano

¹⁸ Mowa nienawiści oznaczać też może niejasny termin prawny, który często powstrzymuje obywateli przed dyskutowaniem nad sprawami migracji i innymi niewygodnymi kwestiami, ze względu na fakt, że mogą być oskarżeni o sprzeczny z prawem dyskurs, a nawet o popełnienie wykroczenia.

¹⁹ Kilka przykładów: niemiecki sąd oddalił sprawę o przemoc domową wobec muzułmańskiej żony, bo według niego u muzułmanów takie praktyki nie są potępiane [zob. Medick, Reimann 21.03.2013]. We Francji sędzia ogłosił nieważność małżeństwa z powodu „błędu co do istotnych cech osoby” („*erreur sur les qualités essentielles de la personne*”), po tym jak mąż stwierdził, że jego żona nie była dziewczyną w momencie ślubu [zob. Sąd Okręgowy w Lille 1.04.2008; Sąd Apelacyjny w Douai 17.11.2008].

respondentów, czy ich zdaniem imigranci chcą przyjąć krajowe zwyczaje i sposób życia czy też pozostają w izolacji od społeczeństwa, wiele osób w wybranych krajach UE, w tym ponad połowa społeczeństwa we Włoszech (77%), Niemczech (59%) i Francji (54%), wyraziło frustrację z powodu braku asymilacji (a co najmniej cztery osoby na dziesięć wyrażają ten pogląd w Grecji, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii i Polsce) [Pew Research Center 2014: 27].

Tabela 2. Postrzeganie imigrantów przez społeczeństwa europejskie.

Imigranci nie są postrzegani jako asymilujący się % imigrantów w naszym kraju chce...				
	zachować odrębność od naszego społeczeństwa	naszych zwyczajów i sposobu życia	ani/oba	Nie wiem
Włochy	77	11	9	2
Niemcy	59	32	6	4
Francja	54	44	1	1
Grecja	48	35	14	4
Hiszpania	48	43	8	1
Wielka Brytania	47	34	9	9
Polska	42	29	11	18

Źródło: Spring 2014 Global Attitudes Survey Q85c. Pew Research Centre

Wskaźniki mierzące integrację mają charakter funkcjonalny (znajomość języka, dostęp do mieszkań, edukacji i pomocy społecznej, udział w rynku pracy i życiu politycznym a więc „aktywne obywatelstwo” itd.) [Huddleston, Niessen, Tjaden 2013; Coussey, Christensen 1997: 19nn], ale rzadko ujawniają poczucie przynależności imigrantów lub osób pochodzących z rodzin migranckich w odniesieniu do krajowego *etosu* kulturowego i wartości. Na przykład Francja uznała burki i nikaby za zagrożenie dla jej wartości republikańskich i postanowiła zakazać pełnego zasłaniania w miejscach publicznych. Przepis ten został uznany przez Europejski Trybunał Praw Człowieka za zgodny z wymaganiami europejskiej Konwencji Praw Człowieka [Europejski Trybunał Praw Człowieka 1.07.2014]. W Szwajcarii nauczycielka z publicznej szkoły podstawowej, która przeszła na islam, otrzymała od lokalnych władz zakaz noszenia chusty podczas uczenia. Decyzję tę podtrzymał Europejski Trybunał Praw Człowieka, ponieważ „noszenie islamskiej chusty z wydaje się trudne do pogodzenia z przesłaniem tolerancji, szacunku dla innych, a przede wszystkim, równości i niedyskryminacji, które powinni przekazywać swoim uczniom wszyscy nauczyciele w społeczeństwie demokratycznym” [Europejski Trybunał Praw Człowieka 15.02.2001]. Ten sam sąd zakwalifikował „prawo

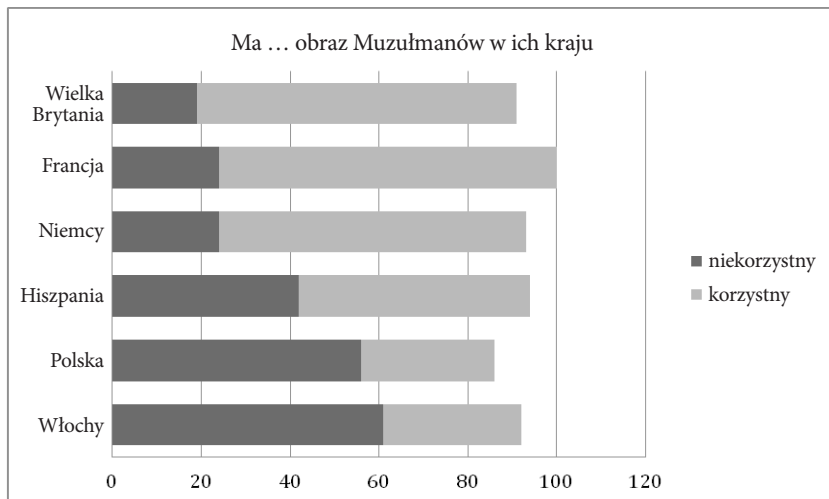
szariatu” jako „niezgodne z podstawowymi zasadami demokracji” [Europejski Trybunał Praw Człowieka 13.02.2003: 123]. Niezgodność ta jest kwestionowana przez podejście obecne w islamie, szczególnie mocno zakorzenione w krajach takich jak Afganistan, Irak i Pakistan. Zgodnie z badaniami Pew Research, 99% muzułmańskich Afgańczyków, 91% muzułmańskich Irakijczyków i 84% muzułmańskich Pakistańczyków stwierdziło, że szariat powinien być oficjalnym prawem krajowym [Pew Research Center 2013a]. To są właśnie niektóre z krajów pochodzenia, z których duża część migrantów przybywa do Europy.

W innych kwestiach społecznych podstawowe zasady, które są pielęgnowane w Europie, nie są podzielane przez główny nurt społeczeństw pochodzenia migrantów i uchodźców. Interesujące dane zawarte są w studium na temat muzułmanów pt. *The World's Muslims: Religion, Politics and Society* sporządzonym przez Pew Research Center na temat równości mężczyzny i kobiety. Odpowiedzi na pytanie „Czy synowie i córki mają równe prawa dziedziczenia?” są szokujące z perspektywy europejskiej, jako że 85% Marokańczyków i Tunezyjczyków, 78% Irakijczyków, 70% Afgańczyków odrzuca równość synów i córek [Pew Research Center 2013b]. Ponadto poligamia jest moralnie dopuszczalna dla muzułmanów w następujących procentach: 87% (Niger), 86% (Senegal), 74% (Mali) i 67% (Kamerun) [Pew Research Center 2013c]. W Afganistanie (60%) i Iraku (60%) większość stwierdza, że zabójstwa honorowe kobiet bywają usprawiedliwione, natomiast w Afganistanie większość (59%) to samo powiedziała odnośnie mężczyzn, którzy są podejrzani o przed- lub pozamałżeński seks. Jeśli chodzi o relacje między mężem i żoną, wskaźnik muzułmanów, którzy całkowicie lub w większości zgadzają się, że żona musi zawsze być posłuszna swojemu mężowi, jest szczególnie wysoki w Afganistanie (94%), Tunezji (93%), Maroku (92%), Iraku (92%) i Pakistanie (88%) [Pew Research Center 2013c]. W odniesienia do wskaźnika równości płciowej Global Gender Gap Index 2015 kraje pochodzenia większości imigrantów i uchodźców przybywających do Europy pojawiają się na bardzo niskiej pozycji wśród 145 krajów w rankingu: Pakistan (0,559; pozycja: 144); Syria (0,568; pozycja: 143); Maroko (0,593; pozycja: 139); Turcja (0,624; pozycja: 130); Algieria (0,632; pozycja: 128), Tunezja (0,634; pozycja: 127)²⁰ [Światowe Forum Ekonomiczne 2015]. Zgodnie z globalnym sondażem eksperckim przeprowadzonym przez Thomas Reuters Foundation w celu wyróżnienia pięciu najbardziej niebezpiecznych krajów dla kobiet, istnieje ogromna luka kulturowa w niektórych krajach w kwestiach dotyczących kobiet, zwłaszcza małżeństwa w porównaniu do Europy. W Afganistanie 70–80% kobiet spotkało się z wymuszonymi małżeństwami, a 44,5% dziewcząt zawiera małżeństwo przed ukończeniem 18 lat [Thomson Reuters Foundation 2011]. Podobnie badania z 2008 r. we Francji potwierdziły, że około 22%

²⁰ Najwyższy możliwy wynik to 1 (równość), a najniższy to 0 (brak równości).

imigrantek w wieku 51–60 nie dały pełnej zgody na zawarcie małżeństwa (9% dla najmłodszych w wieku 26–30; 4% wśród córek imigrantów)²¹. Wymiar migracyjny przejawia się w profilu ofiar (głównie młodych kobiet) i sprawców (głównie starszych męskich krewnych) [FRA – Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej 2014: 12].

Wykres 1. Obraz imigrantów w wybranych społeczeństwach europejskich.

Źródło: Spring 2015 Global Attitudes Survey Q45c. Pew Research Centre

Wiele z tych praktyk społecznych i kulturowych z krajów mużulmańskich zostało zaimportowanych do społeczeństw europejskich poprzez napływ migracyjny w ciągu ostatnich 50 lat. Jednak w przeciwieństwie do powszechnej percepcji, nastawienie opinii publicznej w Europie do mużulmanów jest w większości pozytywne [Pew Research Center 2015: 21]. Chociaż opinia społeczna o mużulmanach różni się w zależności od kraju, antymużulmańskie nastroje nie wzrosły w siedmiu wybranych krajach²².

Innym konkretnym (i bardziej skrajnym) przykładem zagranicznej praktyki zaprzeczającej podstawowym europejskim zasadom jest okaleczanie żeńskich narządów płciowych (FGM), które jest uważane za przestępstwo w całej Europie. Przez lata było to niewidoczne zjawisko

²¹ Liczby te obejmują także małżeństwa zawarte przy niepełnym wolnym wyborze, w tym małżeństwa wymuszone (wbrew czyjejś woli) oraz małżeństwa przy braku pełnej woli [zob. Hamel 2011].

²² Badanie przeprowadzone przez Pew Research Center wykazało, że w siedmiu wybranych krajach członkowskich poglądy antymużulmańskie są na następującym poziomie: niskie w Wielkiej Brytanii (26%) oraz Francji (27%), natomiast wysokie we Włoszech (63%), Grecji (53%) i Polsce (50%) [zob. Pew Research Center 2014: 9].

na naszym kontynencie. Ostatnie doniesienia, krajowe i międzynarodowe uświadomiły nas o wymiarze tej przestępczej działalności. UNHCR i UE uznały, że ta szkodliwa tradycyjna praktyka (najczęściej stosowana w regionach Zachodniej, Wschodniej i Północno-Wschodniej Afryki, ale także w niektórych krajach Azji i na Bliskim Wschodzie) istnieje wśród społeczności migrantów i uchodźców w Europie i poza nią [UNHCR 2014; Komisja Europejska 2013]²³. W UE podaje się liczby rzędu 500 000 ofiar i 180 000 zagrożonych [Parlament Europejski 2012]. Zgodnie z oceną Komisji Europejskiej migracja jest głównym czynnikiem określającym poziom ryzyka: „Dziewczeta, które migrowały z kraju, gdzie FGM jest praktykowane lub których jeden lub dwojka rodziców pochodzili z takiego kraju, mogą być uznane za zagrożone” [Komisja Europejska 2013: 5].

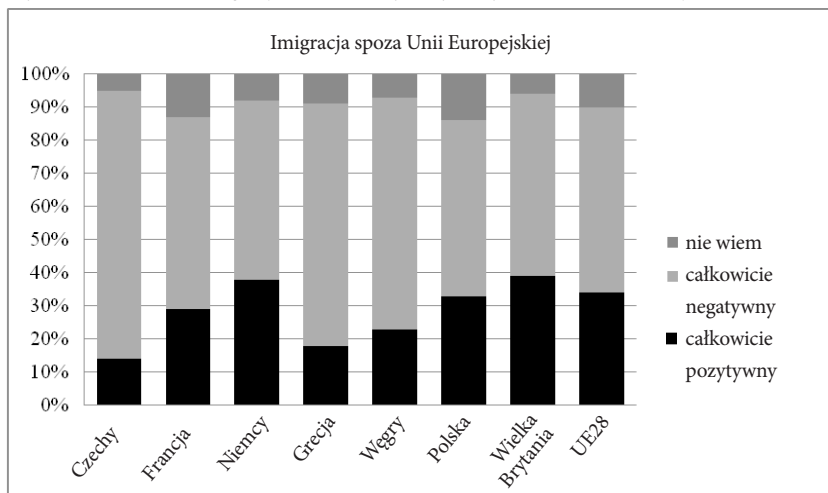
Rozbieżności kulturowe pomiędzy migrantami a społeczeństwami przyjmującymi dotyczące takich kwestii, jak ubiór i symbole, pozycja kobiety w rodzinie i społeczeństwie, wolność słowa lub traktowanie dzieci, nie są rzadkie. Problemy te obejmują także osoby będące już obywatelami państw członkowskich UE, które pochodzą z rodzin migranckich. Społeczne postrzeganie różnic kulturowych, których źródłem są migracje waha się. Inaczej postrzegani są „imigranci z UE” i „spoza UE”. Opinia publiczna w UE nadal pozytywnie widzi „imigrację ludności z innych państw członkowskich UE” (w ramach UE) – 51%, podczas gdy imigracja spoza UE wywołuje „negatywne” uczucia dla 56%, według danych Eurobarometru Komisji Europejskiej (wiosna 2015) [Komisja Europejska 2015c: 152].

Obawy w szczególności odnoszą się do kwestii integracji nowo przybyłych z rodzin muzułmańskich ze społeczeństwami europejskimi. Na przykład Bisin i inni wykorzystali wyniki Czwartego Krajowego Badania nad Mniejszościami Etnicznymi w Wielkiej Brytanii, aby porównać proces integracji kulturowej między muzułmanami i innymi mniejszościami w Wielkiej Brytanii (np. pochodzenia karaibskiego, chińskiego, niemuzułmańskiego, indyjskiego). Stwierdzili oni, że „muzułmanie integrują się w mniejszym stopniu i wolniej niż niemuzułmanie. Pod względem szacowanego prawdopodobieństwa posiadania silnej tożsamości religijnej, dla muzułmanina urodzonego w Wielkiej Brytanii, który spędził tam ponad 30 lat jest porównywalne z niemuzułmaninem, który właśnie przybył do kraju” [Bisin, Verdier, Zenou 2008: 445]. W ramach 2010 *Transatlantic Trends*:

²³ W 2014 Anglia po raz pierwszy opublikowała listę pacjentek w angielskich szpitalach, które przeszły okaleczenia żeńskich narządów płciowych (FGM): w okresie między wrześniem 2014 r. a marcem 2015 r. stwierdzono 3 963 nowych przypadków [zob. Ośrodek Informacyjny Departamentu ds. Zdrowia, Zdrowia i Pomocy Społecznej 2015]. W statystykach obejmujących okres od lipca 2015 r. do września 2015 r. (opublikowanych 2 grudnia 2015 r.) wskazano, że było 1 385 przypadków FGM, z których 93,2% były to kobiety i dziewczynki, których kraj pochodzenia jest znany. Ofiary pochodziły ze Wschodniej, Północnej albo Zachodniej Afryki [Komisja Europejska 2013].

Immigration zapytano respondentów o ocenę integracji imigrantów muzułmańskich w ich społeczeństwach: negatywne poglądy na temat integracji muzułmanów były szczególnie rozpowszechnione w Hiszpanii i Niemczech, gdzie przeważająca większość powiedziała, że muzułmanie integrują się słabo (70% i 67%, odpowiednio). Za nimi byli Holendrzy (56%), Brytyjczycy (53%), Francuzi (51%), i Włosi (49%) którzy również uważali, że imigranci muzułmańscy byli niewystarczająco zintegrowani [Transatlantic Trends 2010: 27].

Wykres 4. Stosunek do migracji spoza Europy w wybranych państwach europejskich i UE.

Źródło: Komisja Europejska, *Eurobarometr* (wiosna 2015).

Ponadto równie żywe są obawy dotyczące integracji kulturowej muzułmanów w europejskich społeczeństwach w kolejnych pokoleniach. Przedstawiciele drugiego i trzeciego pokolenia są zwykłymi obywatelami urodzonymi w krajach UE, gdzie ich rodzice lub dziadkowie żyli jako imigranci. *De facto* nie są imigrantami, a rdzennymi mieszkańcami. Z drugiej strony należy zauważyć, że – jak podkreślają Schneider i inni – „posiadanie religii nie jest tym samym, co identyfikowanie się z określoną religią” [Schneider, Fokkema i inni 2012: 301]. W swoich badaniach nad drugim pokoleniem Turków i Marokańczyków w znanych miastach w ośmiu krajach europejskich, wykazali, że „bycie muzułmaninem – jako kategoria tożsamości – niekoniecznie jest związane z poczuciem religijności lub pewnym stopniem praktyk religijnych, lecz stanowi integralną część samookreślenia człowieka, tak jak bycie Turkiem czy Marokańczykiem”. Kategoria społeczna „populacja muzułmańska” stosowana w kontekście migracyjnym jest dość szeroka i zróżnicowana. Możemy wyróżnić tu zarówno czynniki religijne i kulturowe o różnym stopniu znaczenia

w zależności od różnej ich korelacji (wieku, pochodzenia, grupy pokoleniowej, wykształcenia itp.)²⁴. Jednak pomimo tej różnorodności członkowie wspólnot i grup muzułmańskich często mają silniejszą identyfikację z lokalnymi społecznościami niż przywiązani są do narodowej wspólnoty przyjmującej [Fleischmann 2011: 151]. Badanie przeprowadzone w 2006 r. przez Pew Research Centre wykazało, że „duży odsetek muzułmanów w Europie mówi, że przede wszystkim myśli o sobie jako o muzułmanach, a nie obywatelach swojego kraju, ale dla kontrastu chrześcijanie w europejskich krajach w przeważającej mierze identyfikują się ze swoją narodowością, a z wiarą na drugim miejscu”²⁵.

W wielu przypadkach niektórzy muzułmanie uważają się za oderwanych od *etosu* ich własnego kraju i tradycji. Wpływają oni na tworzenie się społeczeństw równoległych. Na przykład w Holandii kontakty pomiędzy drugą generacją pochodzenia tureckiego i marokańskiego, a rdzenną ludnością były coraz słabsze w ostatnich latach. Narastają za to wzajemne negatywne uczucia²⁶. Ponadto niepokojącą tendencją, która przejawia się gwałtownym odrzuceniem i wrogością wobec *etosu* i tradycji swoich własnych narodów, jest nowe zjawisko radykalizacji i rekrutowania dżihadystów, rozprzestrzeniające się wśród młodych muzułmanów z drugiej i trzeciej generacji²⁷. Cesari wskazuje, że istnieje wiele złożonych powodów, dla których „paradoksalnie kraje zachodnie okazały się podatnym gruntem dla wzrostu ortodoksyjnej i nietolerancyjnej interpretacji islamu” [Cesari 2011: 104]. Istnieje ryzyko, że radykalizacja niektórych muzułmanów i ataki terrorystyczne dżihadystów mogą zwiększyć antymuzułmańskie nastroje i stać się podłożem konfliktów kulturowych.

²⁴ „Można zaobserwować tutaj pewien wpływ poziomu wykształcenia. Silna identyfikacja z islamem jest mniej powszechna wśród wysoko wykształconych respondentów” [Schneider, Fokkema i inni 2012: 301].

²⁵ „Tendencja ta jest najbardziej widoczna w Wielkiej Brytanii, gdzie 81% nadpróby muzułmanów identyfikuje się z byciem muzułmaninem, a nie z byciem Brytyjczykiem, podczas gdy w Hiszpanii 69%, podobnie w Niemczech 66%. Zupełnie inaczej jest we Francji, w której muzułmanie rzadziej utożsamiają się z wiarą na pierwszym miejscu zamiast z narodowością. Podczas gdy 46% utożsamia się na pierwszym miejscu ze swoją wiarą, to 42% postrzega siebie przede wszystkim jako Francuzów. Z kolei pozostałe 10% utożsamia się równie mocno z religią i narodowością” [Pew Research Center 2006].

²⁶ Zob. raport przygotowany przez Blok Committee, komisję parlamentarną, która została założona, aby badać integrację (Tweede Kamer 2003–2004, 28689, nr 17) oraz RMO advise n° 37, Haga, październik 2005 („Niet langer met de ruggen tegen elkaar”) [cyt za: Wijk 2006: 7–8].

²⁷ Rozdział V francuskiego projektu ustawy o walce z terroryzmem („Projet de loi relatif à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers”) przewiduje pozbawienie („déchéance”) francuskiej narodowości sprawców aktów terrorystycznych lub innych czynów godzących w fundamentalne interesy narodu. „Déchéance” to administracyjna sankcja ze względu na niegodne czyny lub nielojalność („indignité ou manque de loyalisme”) [Senat we Francji].

Imigracja, a w szczególności migrantów o muzułmańskich korzeniach, stanowi dla społeczeństw europejskich wyzwanie. Po dziesięcioleciach pewnej stabilności, społeczeństwa europejskie stoją w obliczu milionów nowych przybyszów z innym nastawieniem kulturowym, które jest sprzeczne z niektórymi podstawowymi zasadami. W tym kontekście obawy dotyczące stabilności społeczeństw europejskich są uzasadnione, podobnie jak żądanie przestrzegania zobowiązań prawnych wynikających z Konwencji Narodów Zjednoczonych z 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców. Populacja muzułmanów w Europie jest postrzegana jako niezbyt dobrze zintegrowana, a poglądy te zostały utrwalone z powodu kilku konkretnych sytuacji²⁸. Niedawne incydenty z udziałem imigrantów z krajów muzułmańskich i mieszkańców o muzułmańskich korzeniach wpłynęły na pogorszenie się wizerunku tych mniejszości²⁹.

Wnioski

Obecna imigracja i kryzys uchodźczy ma charakter mieszany. Jej istotnym komponentem jest obecność młodych mężczyzn. Z pewnością statystyki pozostawiają miejsce na interpretację, ale w otwartym społeczeństwie nie trzeba odrzucać tego, co jest politycznie i ideologicznie niewygodne lub „nieprawidłowe”. Ważne jest, aby w globalnej debacie na temat kryzysu wziąć pod uwagę ten czynnik (oraz inne, takie jak wymiar bezpieczeństwa i zarządzanie granicami). Sprawiedliwość wymaga roztropnych decyzji opartych na rzeczywistych możliwościach pojedynczego społeczeństwa i państwa posiadającego zobowiązania długoterminowe wobec osób w potrzebie, które przybywają do ich brzegów i na ich tereny. Utopijna polityka lub fałszywa hojność, niemająca przełożenia na realną możliwość każdego społeczeństwa udzielenia wsparcia nowo przybyłym, może burzyć pokój i społeczną harmonię oraz podsycać nastroje populistyczne.

Każde społeczeństwo ma prawo do ochrony i utrzymania własnego *etosu* i tradycji, jeśli szanuje godność ludzką, a jego celem jest wspólne dobro. Dlatego przybysze powinni być zachęceni do przestrzegania i ceniienia tego *etosu*, jako części procesu integracji. Szczególnie ważny pod tym względem jest proces edukacji dzieci imigrantów, który pozwoli im na zapoznanie się z podstawowymi wartościami i zasadami w ich nowych społeczeństwach. Szczególny przypadek prześladowanych chrześcijan, z których wielu jest ofiarami trwającego ludobójstwa, zasługuje na konkretną odpowiedź, głównie w celu wypełnienia

²⁸ Groźby śmierci dla pisarza Salmana Rushdie (*Szatańskie wersety*) oraz Ayaan Hirsi Ali za jej dokument *Submission* o zabójstwie Theo Van Gogha [zob. Parekh 2006: 184–185].

²⁹ Na przykład zamieszki na przedmieściach Paryża oraz w pokrewnych społecznościach w tzw. *Zones Urbaines Sensibles* (strefach wymagających szczególnego wsparcia) (pełna lista: bit.ly/1yLGjiV); molestowanie kobiet w Kolonii i innych miastach europejskich, wrogość wobec chrześcijan w ośrodkach dla uchodźców; ataki na Żydów i zabójstwa w Brukseli i Paryżu itd.

zobowiązań wynikających z Konwencji Narodów Zjednoczonych z 1948 r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa. Powinny zostać podjęte środki pozwalające uniknąć im prześladowania, dyskryminacji i nękania w ich krajach pochodzenia, obozach dla uchodźców oraz w ośrodkach detencyjnych i przyjmujących uchodźców w Europie.

Sukces międzykulturowej relacji pomiędzy przybyszami a społeczeństwami przyjmującymi wymaga pełnego szacunku przyjęcia i humanitarnego traktowania osób potrzebujących. Jednocześnie nie będzie harmonijnych relacji bez jasno określonych obowiązków dla przybyszów. Zazwyczaj integrację definiuje się jako proces dwukierunkowy [Rada i Przedstawiciele Rządów Państw Członkowskich 12 i 13 czerwca 2007: 2], który niesie ze sobą zobowiązania wobec przybyszów. Takie obowiązki muszą być jasno określone, włącznie z poniesieniem konsekwencji za niedostosowanie się do nich. W przypadku uchodźców międzynarodowe ramy prawne są wyraźniej określone, ale dla dobra i bezpieczeństwa wszystkich nie należy zapominać o obowiązkach wobec wszystkich typów przybyszów.

Wreszcie niezbędnym jest, aby społeczność międzynarodowa, a zwłaszcza kraje regionu które łączą więzy kulturowe z ofiarami wojny i przemocy w Syrii oraz Iraku, były bardziej zdeterminowane, aby zaspokoić potrzeby uchodźców z tych krajów.

tłum. J. Balicki i M. Macińska

José-Luis Bazán – doradca COMECE ds. migracji, azylu i wolności religijnej, wykładowca Praw Podstawowych na Międzynarodowym Uniwersytecie w La Rioja, były doradca Sądu Najwyższego w Hiszpanii i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sprawach dotyczących praw rodzicielskich oraz wolność sumienia i religii.

Bibliografia

- Abu-Nasr D., Nereim V., Almarshabi D. (4.09.2015), *Syria's Refugees Feel More Welcome in Europe Than in the Gulf*, Bloomberg.com, bloom.bg/1FupOa5.
- Akbar J. (18.04.2015), *Muslim migrants threw 12 Christians overboard to their deaths because they were not praying to Allah when they asked God for help when their dinghy suffered a puncture*, MailOnline, dailym.ai/1D1jk0N.
- Al Arabiya News (12.09.2015), *Saudi official: We received 2.5 mln Syrians*, bit.ly/1ghSqg1.
- Allegretti A. (16.02.2016), *Cologne Sex Attacks: Only Three Out Of 58 Men Arrested Are Refugees, Prosecutor Reveals*, „Huffington Post”, huff.to/24mpzkw.
- Amerykański Departament Stanu (2014), *Country Reports on Human Rights Practices for 2014: Turkey*, w: 1.usa.gov/1ldm7Bj.
- Amnesty International (2015), *Syria's refugee crisis in numbers*, bit.ly/1KvPB9pARTICEL.
- Apap J., Orav A. (2015), *Safe countries of origin Proposed common EU list*, Komunikat Parlamentu Europejskiego, bit.ly/1iO1dYk.
- Arpi I. (16.01.2016), *It's not only Germany that covers up mass sex attacks by migrant men... Sweden's record is shameful*, „The Spectator”, bit.ly/1Kgw75.
- Bank Światowy (2014), *Gender Indicators Report* (populacja, żeńska, % całości), bit.ly/1Ow7IL3.
- BBC News (16.04.2015), *Migrants killed in 'religious clash' on Mediterranean boat*, bbc.in/1FYdROo.
- Bellon T., Severin T. (6.10.2015), *German authorities accused of playing down refugee shelter sex crime reports*, Reuters, reut.rs/1TOBhZT.
- Bingham J. (17.12.2015), *Christians could be excluded from refugee resettlement plans, says Cardinal*, „The Telegraph”, bit.ly/1p0eP6p.
- Bisin A., Verdier Th., Patacchini E., Zenou Y. (2008), *Are Muslim Immigrants Different in Terms of Cultural Integration?*, „Journal of the European Economic Association”, 6 (2–3), s. 445–456, bit.ly/1XR3t0w.
- Breitenbach D. (28.09.2015), *Refugees don't leave their conflicts behind*, „Deutsche Welle”, bit.ly/1LYddOE.
- Casanova A. (24.07.2015), *Syrian Christians Flee Swedish Asylum amid Harassment from Muslims*, ChristianHeadlines.com, bit.ly/1SyW2LC.
- CBN News (22.10.2015), *Refugees: Sweden's Deadly Double Standard against Christians*, bit.ly/1WDIgwF.
- Cesari J. (2011), *Muslims in Europe and the US: A Shared but Overrated Risk of Radicalism*, w: R. Coolsaet (red.), *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences*, Ashgate, 2 wydanie, s. 101–116.
- Christian Aid Mission (2015), *Militants Bring Islamist Brutality to Refugee Camps*, bit.ly/1QVBnM5.
- CMI Chr. Michelsen Institute (2006) *CMI Brief: The new asylum dilemma: refugee, war criminal or terrorist?*, tom 5, nr 1, bit.ly/1JO5NCU.
- Coussey M., Christensen E. S. (1997), *Indicators of integration*, w: Rada Europy, *Measurement and indicators of integration*, Strasburg.
- Crossmap (2016), *Christian Migrants Find Discrimination Follows Them to Europe*, bit.ly/1Oqc5nD.
- Departament Stanu USA (2014), *Country Reports on Human Rights Practices for 2014: Turkey*, w: 1.usa.gov/1ldm7Bj.
- Doanvo A. (23.09.2015), *Western Media's Miscount of Saudi Arabia's Syrian Refugees*, „The World Post”, huff.to/1HQG8IJ.
- Dział Informacji o Zdrowiu i Pomocy Społecznej Departamentu Zdrowia w Wielkiej Brytanii (2.12.2015), *Female Genital Mutilation (FGM) – March 2015, Experimental Statistics. Publication date: April 30, 2015*, bit.ly/20BMgdf., bit.ly/1TwVcyA.
- EO Kanał Telewizji Chrześcijańskiej w Holandii, *Christian Asylum Seekers routinely threatened and attacked by Muslims*, bit.ly/1OyANWv.
- Ernst D. (21.10.2015), *Migrant converts to Christianity, gets beaten with baton*, WND, bit.ly/1mSX4nW.

- Europejska Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) (2014), *Addressing forced marriages in the EU: legal provisions and promising practices*, Luksemburg, bit.ly/1Pa2gfh.
- Europejski Trybunał Praw Człowieka (15.02.2001), Dahlab v Szwajcaria, decyzja na temat dopuszczalności.
- Europejski Trybunał Praw Człowieka (13.02.2003), Refah Partisi i inni v. Turcja, Wielka Izba.
- Europejski Trybunał Praw Człowieka (1.07.2014), S.A.S. v. Francja, Wielka Izba.
- Eurostat (2014a), *Countries of origin of (non-EU) asylum seekers in the EU-28 Member States, 2013 and 2014*: bit.ly/1S1V8Sp.
- Eurostat (2014b), *Total number of first residence permits issued by reason, in 2014 V1*: bit.ly/1npD5OH.
- Eurostat (2015a), *First instance decisions by outcome and recognition rates, 30 main citizenships of asylum applicants granted decisions in the EU-28*, http://bit.ly/1Okuzt2.
- Eurostat (2015b), *YB2015 III*: bit.ly/1Kh0Woz.
- Faloyin D. (24.11.2015), *Canada will welcome 25,000 refugees, but no single straight men*, „Newsweek”, bit.ly/1oMHegu.
- Farley H. (14.01.2016), *Christian refugees exposed to 'brutal harassment' in German camps*, „Christian Today”, bit.ly/1PtMPhk.
- Fathalla A. (2.09.2015), *Migrant crisis: Why Syrians do not flee to Gulf states*, BBC, bbc.in/1EBd1ay.
- Fenton J. (4.09.2015), *Gulf countries face pressure to take in more Syrian refugees*, Al-Jazeera America, bit.ly/1inuRUB.
- Fleischmann F. (2011), *Second-generation Muslims in European societies. Comparative perspectives on education and religion*, praca doktorska, Katolicki Uniwersytet w Leuven, it.ly/1peWhzC.
- FRA – Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2014), *Addressing forced marriages in the EU: legal provisions and promising practices*, Luksembourg, bit.ly/1Pa2gfh.
- France24 (12.01.2016), *Swedish police 'covered up migrant sex assaults'*, t24.my/1SyYrx.
- Frontex (2015), *Annual Risk Analysis 2015*, Warszawa.
- Gabor Z. (2015), *Migration: Crisis in Europe – Europe in Crisis*, Centre for Geopolitics & Security in Realism Studies, bit.ly/1RpZZID.
- Golla M. (27.01.2016), *Deux interpellations après une rixe dans le camp de Grande-Synthe*, „Le Figaro”, bit.ly/1QAlVJI.
- Greenhill K. M. (2010a), *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion*, „Strategic Insights”, Vol. 9 (1), s. 116–159, bit.ly/1Kw3i32.
- Greenhill K. M. (2010b), *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Ithaca, Nowy Jork, Cornell University Press.
- Gutteridge N. (24.10.2015), *Heading for Britain: ISIS sends ASSASSINS into UN refugee camps to murder Christians*, Express.co.uk, bit.ly/21lfbm5.
- Hall A. (24.09.2015), *Rape and child abuse 'are rife in German refugee camps*, MailOnline.com.: daily.mai/1R4zNtq.
- Hamel Ch. (2011), *Fewer forced marriages among immigrant women and daughters of immigrants*, „Population & Societies” nr 479, Institute National d'Études Démographiques, bit.ly/20j5RIA.
- Henderson E. (24.11.2015), *Canada 'to turn away single male refugees' amid fears over Paris attacks*, The Independent, ind.pn/1TnCNha.
- Hesketh Th., Min Min J. (2012), *The effects of artificial gender imbalance*, Science & Society Series on Sex and Science, *EMBO Rep.* 13 (6), s. 487–492, opublikowano on-line 15 maja 2015 r.: 10.1038/embor.2012.62.
- Hewitt G. (11.01.2016), *Cologne attacks' profound impact on Europe*, BBC News, bbc.in/1Zf8eY.
- Hilton S. (10.09.2015), *Who's Responsible for the Refugees?*, „The New York Times”, nyti.ms/1HbC45V.
- Huddleston Th., Niessen J., Tjaden J. D. (2013), *Using EU Indicators of Immigrant Integration. Final Report for Directorate-General for Home Affairs*, Komisja Europejska, Luksemburg, bit.ly/1WTyQag.
- Hudson V. (5.01.2016), *Europe's Man Problem*, „Politico Magazine”, politi.co/1RgmI3H.

- IOM (2010), *International Terrorism and Migration*, Genewa, bit.ly/1OuKm6q.
- European Commission (10.02.2016), *Communication on the State of Play of Implementation of the Priority Actions under the European Agenda on Migration*, s. 2, bit.ly/21G3FC2.
- James A. (21.02.2016), *Christian refugees still facing „totally unacceptable” persecution in Europe, says charity*, „Premier”, bit.ly/1Qc928f.
- Kinninmont J. (2015), *Why Aren't Gulf Countries Taking in Syrian Refugees?*, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, bit.ly/1UE0Ehy.
- Komisja Europejska (2013), *Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego i Rady o położenie kresu okaleczaniu żeńskich narządów płciowych*, COM(2013) 833 final, Bruksela, bit.ly/1tgSC33.
- Komisja Europejska (2015a), *Wykaz bezpiecznych krajów pochodzenia*, http://bit.ly/2h5W7Kw.
- Komisja Europejska (2015b), *Dokument roboczy, Turkey 2015 Report*, bit.ly/1OBg3zD.
- Komisja Europejska (2015c), *Public Opinion in the European Union, Standard Eurobarometer 83, Spring 2015*, s. 152: bit.ly/1KpY6P.
- Komisja Europejska (2016a), *Quality of Life in European Cities 2015. Flash Eurobarometer 419*, bit.ly/20xcGgc.
- Komisja Europejska (2016b), *State of Play of Hotspot capacity*, http://bit.ly/1MYNCow.
- Komisja Europejska (2016c), *State of Play of Hotspot capacity*, bit.ly/1V1J6f6.
- Komisja Europejska (2016d), *Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczący stanu realizacji działań priorytetowych w ramach Europejskiego Programu w zakresie Migracji*, bit.ly/2ghwCq8.
- Kuna M. (2004), *God, Christian Values and the European Constitution: Should the Latter Refer to the Former and Why?*, w: Blocksome R., Nagypál S. i Sajdapp P. (red.), *Medi(t)ations, (re)conciliations: Conflict Resolution and European Integration*, Budapeszt: BGÖI; Bratysława: WSCF-CESR, s. 103–110, bit.ly/1nn7oEW.
- Mamanglu-Regala S. (3.02.2016), *Germany opens first asylum centre for gays who are targeted for persecution by Muslim refugees*, „Christian Today”, bit.ly/1UIdnZA.
- Martone J. (20.03.2013), *Syrian Christians turn to Turkish churches, not refugee camps, for help*, CNS News, bit.ly/24nbH56.
- McPhee S. (2005), *Muslim identity. The European context*, Sussex Migration Working Paper no. 34, bit.ly/21mVnCf.
- Medick V., Reimann A. (21.03.2007), *Justifying Marital Violence: A German Judge Cites Koran in Divorce Case*, „Spiegel Online”, bit.ly/21vIkOQ.
- Melchior J. K. (12.10.2015), *Why So Many of Europe's Migrants Are Men*, „National Review”, bit.ly/1Jhxy6X.
- Messia H., Borghese L., Hanna J. (19.04.2015), *Italian police: Muslim migrants threw Christians overboard*, CNN, cnn.it/1Om0RBp.
- Migrationsverket (Szwedzka Agencja ds. Migracji) (2015), *Applications for asylum received*, bit.ly/1RxL60N.
- Modood T., Triandafyllidou A., Zapata-Barrero R. (2006), *Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach*, Routledge.
- MOP (2015), *Labour Market Trends Analysis and Labour Migration from South Asia to Gulf Cooperation Council Countries, India and Malaysia*, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH and International Labour Organization Kathmandu, Nepal, bit.ly/1UouQPp.
- Nerbollier D. (21.09.2015), *En Allemagne, l'accueil délicat des réfugiés convertis au christianisme*, „La Croix”, bit.ly/1NHAmhi.
- Nowrasteh A. (12.04.2015), *The Gulf States Are Taking Syrian Refugees*, „Newsweek”, bit.ly/1VriS5M. Open Doors, Christian Persecution, bit.ly/1wzx7fl.
- Ośrodek Informacyjny Departamentu ds. Zdrowia, Zdrowia i Pomocy Społecznej (2015), *Female Genital Mutilation (FGM) – March 2015, Experimental Statistics. Publication date: April 30, 2015*, bit.ly/20BMgdf.

- Parekh B. (2006), *Europe, liberalism and the 'Muslim question'*, w: Modood T., Triandafyllidou A. and Zapata-Barrero R., *Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach*, Routledge, 2006.
- Parlament Europejski i Rada (2011), *Dyrektywa 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony*, bit.ly/2hb05l5.
- Parlament Europejski (2012), *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie położenia kresu okaleczaniu żeńskich narządów płciowych (2012/2684(RSP))*, bit.ly/2ghnphr.
- Parlament Europejski (2015), *Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie prześladowania chrześcijan na świecie, w związku z zabójstwem kenijskich studentów przez islamskie ugrupowanie terrorystyczne Al-Szabab*, http://bit.ly/2hqGfPb.
- Parlament Europejski (2016), *Rezolucja w sprawie systematycznego masowego mordowania mniejszości religijnych przez ISIS*, bit.ly/2ggr17C.
- Perchoc Ph. (2015), *Violence and persecution levelled at Christians around the world*, Parlament Europejski, Dział Badawczy, Komunikat, bit.ly/1NfIdMB.
- Peters F. (27.09.2015), *Islamisten bedrohen Christen in Flüchtlingsheimen*, Die Welt, bit.ly/1LWF41J.
- Pew Research Center (2006), *Muslims in Europe: Economic Worries top concerns about religious and cultural identity*, pewrsr.ch/1Qb0KfQ. Full Report: pewrsr.ch/1TFDBEB.
- Pew Research Center (2013a), *The World's Muslims: Religion, Politics and Society*, pewrsr.ch/19aHxGF.
- Pew Research Center (2013b), *The World's Muslims: Religion, Politics and Society. Women in society*, pewrsr.ch/Qvvu09.
- Pew Research Center (2013c), *The World's Muslims: Religion, Politics and Society. Morality*, pewrsr.ch/1eFmIFt.
- Pew Research Center (2014), *A Fragile Rebound for EU Image on Eve of European Parliament Elections*, pewrsr.ch/152FUvh.
- Pew Research Center (2015), *Faith in European Project Reviving*, pewrsr.ch/1WQ9ZDJ.
- Pew Research Center (2016), *Muslims in Europe: Economic Worries top concerns about religious and cultural identity*, pewrsr.ch/1Qb0KfQ. Full Report: pewrsr.ch/1TFDBEB.
- Pongratz-Lippitt, Ch. (18.02.2016), *Muslims torment Christians in refugee shelters*, „The Tablet”, bit.ly/1QUbSuj.
- Rada i Przedstawiciele Rządów Państw Członkowskich (12–13.06.2007), *Wzmocnienie polityki integracji w Unii Europejskiej poprzez upowszechnianie jedności w różnorodności, spotkanie Rady ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych, Konkluzje*, Luksemburg, bit.ly/1pkKhMX.
- Rada (2003), *Dyrektywa 2003/86/EC z 22 września 2003 r.*
- Samuel H. (27.01.2016), *'Religious tensions' spark gunfight in French migrant camp*, Telegraph.co.uk, bit.ly/1mSVgeD.
- Sands G. (2015), *Where are the Syrian Christian Refugees?*, Foreign Policy Association, bit.ly/1PSCk0r.
- Sąd Apelacyjny w Douai we Francji, wydział cywilny I (17.11.2008), wyrok, bit.ly/1oSBhP9.
- Sąd Okręgowy w Lille we Francji, Izba I (1.04.2008), wyrok, bit.ly/1oSBhP9.
- Schneider J., Fokkema T. i inni (2012), *Identities: Urban belonging and intercultural relations*, w: Crul M., Schneider J. i Lelie F. (red.), *The European Second Generation Compared. Does the Integration Context Matter?*, IMISCOPE Research, Amsterdam University Press, Amsterdam, s. 285–340.
- Senat we Francji, *Projet de loi relatif à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers*, bit.ly/1oXGnZU.
- Shea N. (2.11.2015), *The State Department Turns Its Back on Syrian Christians and Other Non-Muslim Refugees*, „National Review”, bit.ly/1McSSsY.
- Starr S. (28.12.2015), *Bleak Christmas for Christian Syrians in historic Turkish town*, „The Irish Times”, bit.ly/1WGaaQ.

- Stylianides, Ch. (2015), *Odpowiedź udzielona w imieniu Komisji 24 czerwca 2015 na pytanie skierowane przez posła Parlamentu Europejskiego Pavela Svobodę na temat „dyskryminacji mniejszości chrześcijańskich w obozach dla uchodźców na Bliskim Wschodzie”*, bit.ly/1Oq5l9m.
- System informacji geograficznej na temat polityki miejskiej, *Atlas des Zones urbaines sensibles (Zus)*, bit.ly/1yLGjiV.
- Światowe Forum Ekonomiczne (2015), *The Global Gender Gap Index 2015*, bit.ly/1j8wCFd.
- Tharoor I. (4.09.2015), *The Arab world's wealthiest nations are doing next to nothing for Syria's refugees*, „The Washington Post”, wapo.st/1INyjbw.
- The Catholic Herald (19.02.2016), *Christian refugees are under threat from other asylum seekers, says German bishop*, bit.ly/1PSxYQC.
- The Economist (16.01.2016), *Oh boy*, econ.st/1PgJeZO.
- Thomson Reuters Foundation (2011), *The world's five most dangerous countries for women. A Thomson Reuters Foundation global poll of experts*, bit.ly/20iMnxx.
- Transatlantic Trends (2010), *Immigration. Key Findings*, bit.ly/1S8d8lI.
- UNHCR (2014), *Female Genital Mutilation & Asylum in the European Union. A Statistical Update*, bit.ly/1fcSITf.
- UNHCR & IOM (2015a), *A million refugees and migrants flee to Europe in 2015*, bit.ly/1RSJz3G.
- UNHCR (2015b), *Mid-Year Trends 2015*, Genewa.
- UNHCR (2015c), *Bahrain, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1UHhPB0.
- UNHCR (2015d), *Kuwait, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1LGPWqL.
- UNHCR (2015e), *Oman, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1OVTFfe.
- UNHCR (2015f), *Qatar, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1j5d5C1.
- UNHCR (2015g), *Saudi Arabia, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1Qs2tNn.
- UNHCR (2015h), *Syria Regional Refugee Response, Last Update: 31 December 2015*, bit.ly/1jsBiUu.
- UNHCR (2015i), *United Arab Emirates, 2015 UNHCR subregional operations profile-Middle East. Overview*, bit.ly/1RtWYLX.
- UNHCR (2016a), *Profiling of Afghan Arrivals on Greek Islands in January 2016*, <https://t.co/qawmiFXu7D>.
- UNHCR (2016b), *Profiling of Syrian Arrivals on Greek Islands in January 2016*, bit.ly/1QhHBtw.
- UNHCR (2016c), *Syria Regional Refugee Response*, bit.ly/1jsBiUu.
- UNHCR (2016d), *Profiling of Afghan Arrivals on Greek Islands in January 2016*: <https://t.co/qawmiFXu7D>.
- Weber K. (13.02.2016), *German City to Protect Christians Immigrants Facing Harassment in Asylum Camps*, „Christian Post”, bit.ly/20QoBDV.
- Wijk R. de (2006), *The Multiple Crises in Dutch Parallel Societies*, w: dokument roboczy nr 22 Europejskiego Forum Bezpieczeństwa, *Between Suicide Bombings and Burning Banlieues: The Multiple Crises of Europe's Parallel Societies*.
- Witt J. (20.11.2015), *Why So Few Syrian Christian Refugees? For the Same Reason You Can't Find Orphans in Haitian Orphanages*, „The Stream”, bit.ly/1QVRwoI.
- Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (2016a), *Resolution 2091 (2016) on Foreign fighters in Syria and Iraq*, bit.ly/21MRbfc.
- Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (2016b), *PACE calls for 'hotspots' outside Europe to process asylum applications – and save lives*, bit.ly/1Sj2QM1.